

SZENT ISTVÁN EGYETEM

GAZDÁLKODÁS ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA

GÖDÖLLŐ

**AZ ADÓK VERSENYKÉPESSÉGRE GYAKOROLT HATÁSA
AZ EURÓPAI UNIÓBAN**

DOKTORI (PH.D.) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Készítette:

VÖRÖS GYULA

**GÖDÖLLŐ
2011**

A Doktori Iskola

megnevezése: Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága: gazdálkodás- és szervezéstudományok

**vezetője: Dr. Szűcs István
MTA doktora (közgazdaságtudomány), egyetemi tanár,
SZIE, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet**

**Témavezető: Dr. Borszéki Éva
a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens
SZIE, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Pénzügyi és Számviteli Intézet**

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	4
1.1. A téma aktualitása	4
1.2. A kutatás célja	6
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	8
2.1. Statisztikai és szakirodalmi források	8
2.2. Az adók és a versenyképesség közötti kapcsolat feltárására végzett vizsgálat	8
3. EREDMÉNYEK	13
3.1. Adóharmonizáció a társasági nyereségadózáásban	13
3.2. Adóharmonizáció a személyi jövedelemadózáásban	14
3.3. Adóharmonizáció a társadalombiztosításban	15
3.4. Az adózás és a gazdasági versenyképesség kapcsolata	16
3.5. Új és újszerű eredmények	18
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	20
5. ÖSSZEFOGLALÁS	24

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unió a mai napig gazdaságilag, társadalmilag nem olyan egybeforrt egész, ahogy azt annak idején Sir Winston Churchill elképzelte. A második világháború után a történelmi leckéből leszárt következtetéseit 1946-ban, a zürichi egyetemen tartott híres beszédében így fogalmazta meg: „Létezik orvosság, amely [...] néhány év leforgása alatt Európa egészét [...] szabaddá és boldoggá teszi. Nem más ez, mint az európai népek – vagy legalábbis jórésük – közösségének újrateremtése, és számukra egy olyan otthon létrehozása, melynek oltalmában békében, biztonságban és szabadságban élhetnek. Egyfajta Európai Egyesült Államokat kell létrehoznunk.”

A beszéd óta eltelt jó néhány évben számos kísérlet történt az európai országok társadalmának és gazdaságának kohéziójára, nem beszélve arról, hogy időközben ennek az összetartásnak mindig más tényező adott értelmet. A II. világháború után a béke megteremtése, majd az Amerikai Egyesült Államok gazdasági erőfölénye készítette rá Európát az összefogásra, míg manapság egyre inkább a gazdasági versenyben való részvétel, az egységes közös piac, ami előtérbe kerül az egységesítés kapcsán.

1.1. A téma aktualitása

Az egységes piac megteremtése áldozatokat követel a tagállamok részéről, ami többek között a pénzügyi szuverenitásuk részleges feladását is jelenti. Az áruk és szolgáltatások, valamint a tőke és a munkaerő szabad áramlásának a feltételeit meg kellett teremteni, az ezek útjában álló akadályokat le kellett bontani. Az egységesítés egyik - és talán legérzékenyebb - eleme a tagállamok adópolitikájának egymáshoz való közelítése. A kereskedelem szempontjából legfontosabbnak tartott hozzáadott értékadó, valamint jövedéki adó harmonizálására került sor első körben, így ezeket konformizált adóknak tekinthetjük, hiszen az Unió irányelvekkel szabályozza ezen adónemeket, beleértve a mértékeket is. A jövedelmeket terhelő adók, mint a társasági-, vagy személyi jövedelemadó rendszerek harmonizációja a mai napig nem valósult meg. Ezen a téren folyó harmonizációs törekvések célja a 27 tagország különböző adórendszerének közelítése és egyben a versenyfeltételeket torzító hatások kiszűrése. Ugyanis az adópolitika és az adórendszer kérdései az Európai Unióban nem tartoznak a közösségi politikák körébe, ebből adódóan a tagállamok adópolitikái között lényeges eltérések vannak. Kérdés azonban, hogy az integráció eliminálja, vagy felerősíti a tagországok közötti adóversenyt és mindez milyen hatással van az egyes országok versenyképességére?

A téma aktualitását igazolja, hogy miközben az adóverseny az egyes országok közötti adószintbeli különbségeket csökkenti, Magyarország társaságiadó-kulcsa továbbra is az uniós átlag alattinak

tekinthető. Európában továbbra is csökken a társasági adó kulcsa - köszönhetően a tagállamok között a munkaerőért és a tőkéért folyó versengésnek, valamint a gazdasági liberalizációnak-, míg a tengerentúlon a stabil, illetve kevésbé csökkenő adókulcs a jellemző. A jövőben ugyanakkor nagyobb versenyelőnyt biztosíthat, ha egy ország adórendszere valóban vállalkozóbarát. Ez esetben azonban nemcsak az adó mértékét kell úgymond vállalkozóbarátnak érteni, hanem az adó- és adókedvezmények egyszerűbb kiszámításának módját, annak törvény által előírt feltételeit, a könyvvizetés átláthatóságát, az adóhatóságokkal való kapcsolattartás rendszerét.

A tényleges adóteher jelentősen eltérhet attól függően is, hogy az egyes országok kormánya, adóhatósága miként kezeli az adófizető társaságokat, a szabályok érvényesítésében mennyire együttműködő velük, vagy akár agresszív velük szemben. Az egyszerű, stabil és világosan alkalmazható adórendszer ritka, noha a társaságok, illetve a magánszemélyek mindenütt igen nagyra értékelik, ha egy ország ilyen környezetet biztosít számukra. Mindezek nagymértékben befolyásolhatják a vállalkozási kedvet, vagy éppen a külföldi tőke beáramlását hazánkba.

A makrogazdasági szinten értelmezett versenyképesség a '80-as évektől kezdődően egyre nagyobb figyelmet kapott. Értekezésemben a 27 európai uniós tagállam versenyképességét vizsgáltam adózás szempontjából. Választásom azért esett az Európai Unióra, mert önálló gazdasági egységként maga is részt vesz a világgazdasági versenyben, másrészt egyre jelentősebb energiát kell fordítania a tagállamok nemzeti érdekeinek összehangolására és a nemzeti együttműködés mélyítésére. Ennek ellenére a monetáris és fiskális politika irányítása jelenleg eltérő szinten van az Unióban. A monetáris politika irányítása közösségi szintre emelkedett, viszont a fiskális politikáról nem mondható el ugyanez. Ebből eredően a tagországok között egyre éleződő adóverseny alakult ki, amelynek keretében egyre alacsonyabb adókulcsokat határoznak meg, valamint egyre kedvezőbb adókörnyezetet teremtenek a külföldi közvetlen tőkebefektetések vonzásához. Mindezt a versenyképességük növelésének reményében teszik anélkül, hogy tisztázott lenne az adózás és a versenyképesség közötti kapcsolat. Az adóverseny káros hatásainak csökkentése érdekében szükség lenne – adóharmonizáció segítségével – az adópolitikák közelítésére, természetesen annak figyelembe vételével, hogy az adók a versenyképességre milyen területen és milyen hatást gyakorolnak.

Értekezésemben áttekintem a különböző versenyképességi elméleteket, a versenyképességi elemzések történeti háttérét és meghatározom az adózás és a versenyképesség kapcsolódási pontjait, valamint az adózás helyét a versenyképességi vizsgálatok szempontjai között.

Az adózás és a versenyképesség kapcsolatának feltárásához elengedhetetlen az Unión belüli adózási formák eltéréseinek áttekintése. Tekintettel az uniós adóharmonizáció fokára, értekezésemben a közvetlen adók vizsgálatára helyezem a hangsúlyt, hiszen az Unión belüli szabad kereskedelem

megvalósítása érdekében a közvetett adók harmonizációja első lépésben megtörtént. A közvetlen adók harmonizációja nem azonos mértékben és ütemben történik. A társasági adóztatásban a közös konszolidált társasági adóalap számítási módszer bevezetése a tagállamok közös megegyezésének hiánya miatt késik. Ennek oka, hogy a tagállamok a módszer bevezetésében az adóztatás terén meglévő nemzeti szuverenitásuk csökkentését látják, valamint az egyes tagországok véleménye, hogy az adóalap számítás egységesítését az adókulcs mértékek egységesítése követheti, ami az adónem esetében a nemzeti önrendelkezési jog megszűnését jelentené. A közös társasági adóalap számítási módszer bevezetésével kapcsolatos közös megegyezés annak ellenére hiányzik, hogy a társasági adókulcs külföldi közvetlen tőkebefektetésekre és a beruházásokra gyakorolt hatása nem bizonyított.

A személyi jövedelemadóztatásban az adóharmonizáció foka a társasági adóhoz képest alacsonyabb szintű. Az adóztatás módja (egykulcsos vagy progresszív) és a marginális adókulcsok tekintetében jelentős eltérés tapasztalható a tagországok gyakorlatában. A közép-kelet európai régió országaira az egykulcsos adóztatás jellemző, míg a nyugat-európai tagállamok esetében a progresszív adóztatás. Az előbbi bevezetésének hátterében a foglalkoztatás növelésére és ezen keresztül a versenyképesség növelésére gyakorolt feltételezett hatás áll. Véleményem szerint önmagában a személyi jövedelemadónak, azon belül az adóztatás módjának (lineáris, vagy progresszív) nincs hatása a foglalkoztatás alakulására és ugyanez mondható a társadalombiztosítási járulékról, valamint a kettő együttes terhelését kifejező adóékről is. Ennek oka, hogy más tényezők is szerepet játszanak mind a foglalkoztatás, mind pedig a tágabb értelemben vett gazdasági versenyképesség alakításában és a közrejátszó tényezők együttes hatását kell figyelembe venni.

1.2. A kutatás célja

A disszertáció célja annak feltárása, hogy a versenyképességet az adók milyen területen és milyen mértékben befolyásolják, ugyanakkor azon vélemények megcáfolása, amelyek szerint az adórendszer, vagy akár egyetlen adónem önmagában képes versenyelőnyt biztosítani egy ország részére. Véleményem szerint az adózás, a közteherviselés rendszere több mechanizmuson keresztül – a gazdasági élet más területeit is beleértve - hatást gyakorol egy ország versenyképességére, ugyanakkor nem egyedüli tényezőként.

Továbbá a személyi jövedelemadónak, azon belül az adóztatás módjának (lineáris, vagy progresszív) nincs hatása a foglalkoztatás alakulására és ugyanez mondható a társadalombiztosítási járulékról, valamint a kettő együttes terhelését kifejező adóékről is. A társasági adó esetében a GDP arányos, vagy az adókulcsok mértéke önmagában nem elég a külföldi tőke vonzásához, másrészt a

külföldi közvetlen tőkebefektetések mértékével nem azonosítható a gazdasági értelemben vett versenyképesség. Mindezek alapján kutatásomban az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

1. Az Európai Unió tagországainak adóztatásbeli eltérése leginkább a közvetlen adókra vezethető vissza:
 - Az alacsonyabb **személyi jövedelemadó** terheléssel rendelkező és lineáris adókulcsot alkalmazó országokban nem szükségszerűen magasabb a foglalkoztatottsági szint.
 - Önmagában a **társasági adókulcs** mértéke nem meghatározó a külföldi tőkebeáramlás szempontjából. Az adókulcs mértékének csökkentése káros adóversenyt indukál.
2. A vizsgált országok esetében az adóterhelési és a versenyképességi mutatók nem feltétlenül azonos irányba hatnak, vagyis az adóterhelés alapján nem lehet következtetni a gazdasági értelemben vett versenyképesség alakulására.
3. A társadalombiztosítási járulékok esetében a foglalkoztatottságra gyakorolt hatás nem igazolható, a járulékterhek munkavállalói és munkáltatói részaránya figyelembe vétele esetén sem.
4. A személyi jövedelemadó és járulékterhelést magába foglaló adóék szintén nem determinálja a foglalkoztatási szintet.

A fentiek igazolására statisztikai programcsomag (SPSS) segítségével meghatározom azokat az adónemeket, amelyek esetében a GDP arányos adóterhelésben, illetve az adókulcsokban jelentős eltérés van a tagországok között. Ezt követően klaszteranalízissel csoportosítom a tagországokat külön az adóterhelési és külön a gazdasági versenyképességi mutatók szerint. A vizsgálat során arra keresem a választ, hogy a két szempont szerint elvégzett csoportosítás eredményeként a létrejött klaszterek mennyire fedik egymást, valamint igazolható-e az állítás, miszerint az alacsony adóterhelés magasabb versenyképességet eredményez. Ennek igazolására az egyes adónemek esetében vizsgálom a tagországok GDP arányos adóterhelésének, valamint az adókulcsok mértékének a gazdasági versenyképességi mutatókkal való kapcsolatát és a kapcsolat szorosságát. Az adóterhelési és gazdasági versenyképességi mutatók kiválasztása során a hipotézisben megfogalmazottak igazolását tartom szem előtt.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1. Statisztikai és szakirodalmi források

A disszertáció megírásához a következő forrásokat használtam:

1. Online statisztikai források. Az adatok döntő hányadának forrása az Eurostat (Európai Unió Statisztikai Hivatala), a fennmaradó adatok a WEF, IMD, UNCTAD, IMF és a KSH honlapjáról származnak.
2. Magyar és nemzetközi szakirodalom. A versenyképességről és annak mérési nehézségeiről, valamint az adók versenyképességre gyakorolt hatásáról az elmúlt évtizedekben kiemelkedő mennyiségű szakirodalom született. A versenyképességről szóló irodalmakat igyekeztem megszüntetni és csak az adózás témaköréhez szorosan kapcsolódó szakirodalmat dolgoztam fel:
 - Az Európai Unió hivatalos szervei által kiadott szakmai publikációk.
 - A Magyar Nemzeti Bank szakmai publikációi.
 - A magyar és nemzetközi kutatásokat bemutató publikációk.
 - Egyéb szakmai publikációk.

2.2. Az adók és a versenyképesség közötti kapcsolat feltárására végzett vizsgálat

A versenyképességre és az adóbevételek alakulására vonatkozó vizsgálataim az Európai Unió 27 tagállamára terjedtek ki, melynek során 21 adóterhelési és versenyképességi mutatót vizsgáltam 1999. 2004. és 2007. évekre. Az elemzésben leginkább a tendenciák megfigyelésére, valamint az ok-okozati összefüggések feltárására törekedtem. Az adóbevételeket minden esetben a bruttó hazai össztermék (GDP) arányában vizsgáltam, biztosítva ezzel az egyes tagországok értékeinek összehasonlíthatóságát. Ezzel a módszerrel a tagországok adórendszereinek versenyképességre gyakorolt hatását csak hozzávetőlegesen lehet elvégezni, hiszen minden tagország adórendszere rendelkezik sajátossággal, amelyet egy ilyen mérés során meglehetősen nehéz számszerűsíteni. Az elemzéseket a Statistical Package for Social Sciences (SPSS v16.0) programcsomaggal végeztem.

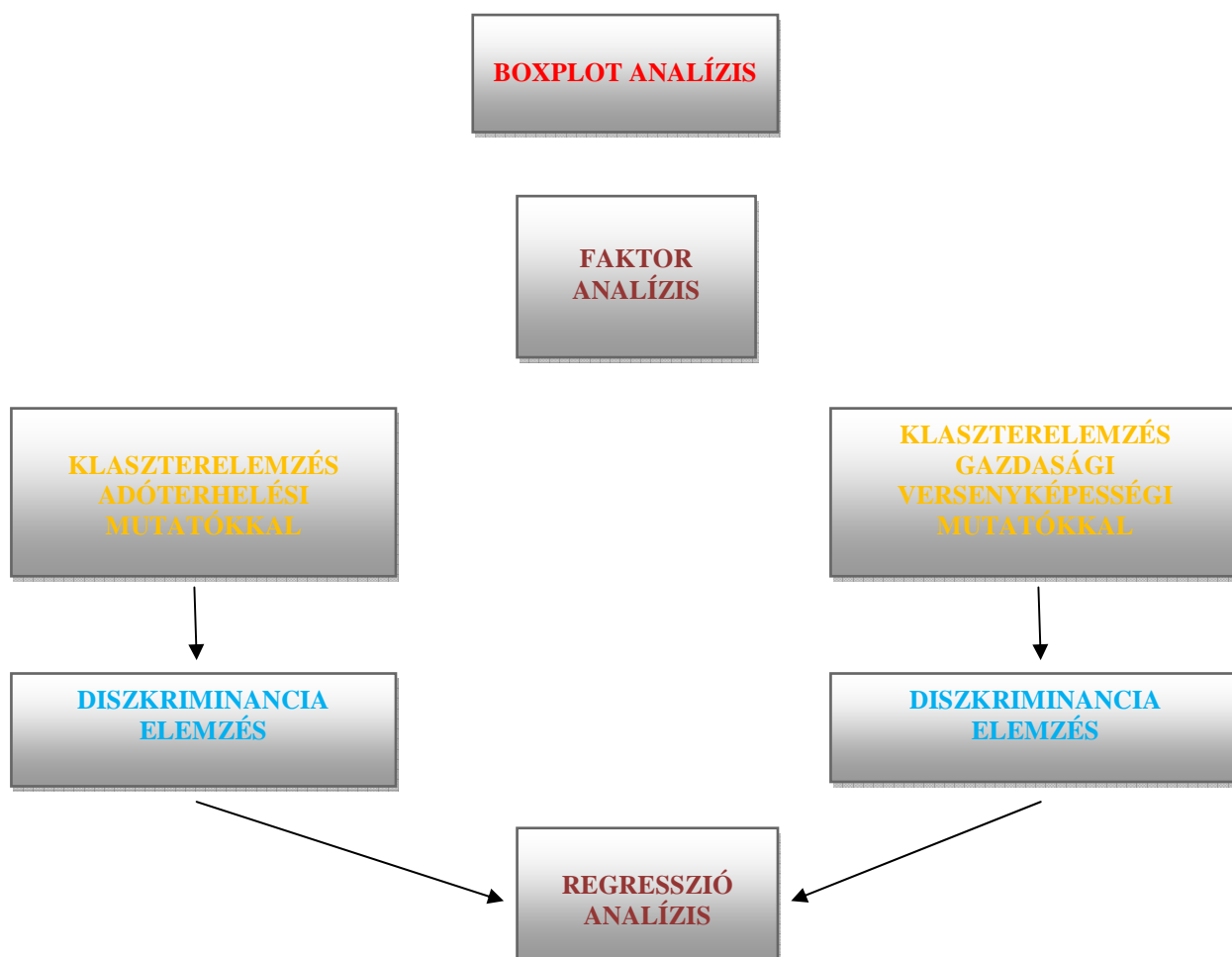
A vizsgálatban alkalmazott módszereket úgy választottam meg, hogy a hipotézisben feltett kérdésekre választ kapjak. A versenyképesség és az egyes országok adóterhelésére használt mutatók közötti kapcsolat feltárására faktoranalízist és klaszterelemzést végeztem több lépésben. Ezt megelőzően boxplot elemzés segítségével szűrtem ki az átlagtól eltérő értékeket, amelyek az egyes csoportokon belül torzítják az átlagot.

1. táblázat: A kutatás során alkalmazott mutatók (saját szerkesztés)

Adóterhelési mutatók	Versenyképességi mutatók
Adóék	Államadósság / GDP
Közvetett adók / GDP	Államháztartási hiány / GDP
Közvetlen adók / GDP	Foglalkoztatási ráta
Általános forgalmi adó / GDP	Összes beruházás
Személyi jövedelemadó / GDP	GDP / fő
Társasági adó / GDP	GDP / fő növekedési üteme
Munkavállalókat terhelő társadalombiztosítási befizetések / GDP	Infláció
Munkáltatókat terhelő társadalombiztosítási befizetések / GDP	Termelékenység
Személyi jövedelemadó kulcsok	Termelékenység növekedési üteme
Társasági adókulcsok	Export-import
	Külföldi közvetlen tőkebefektetés (FDI)

A boxplot elemzés alkalmas az értékek eloszlásának nyomon követésére és nem utolsó sorban előre vetíti a klaszterelemzésnél várható kiugró értékek önálló csoportalkotásának okát. A boxplot elemzés során mindhárom év összes gazdasági és adóterhelési mutatója esetében elvégeztem a vizsgálatot. Az átlaghoz viszonyított értékek alapján három csoportba soroltam az egyes mutatókat. Az első csoportba kerültek azok a mutatók, amelyek egyetlen tagország esetében sem képviseltek kiugró értéket. A második csoportba azok a mutatók kerültek, amelyek egy, vagy több tagország esetében *kiugró* értéket képviseltek. A harmadik csoportba pedig azok a mutatók kerültek, amelyeknél egy vagy több ország esetében *jelentősen kiugró* értéket tapasztaltam.

Az adóterhelési és gazdasági mutatók közötti összefüggések feltárása első lépéseként faktoranalízis végeztem, amely a többváltozós statisztikai eljárások közé tartozik, az adatstruktúra feltárására szolgál, továbbá nincsenek előre meghatározott függő és független változók és a kiinduló változók számát faktorváltozóba vonja össze. Ennek segítségével megállapítható, hogy melyek a magas faktorsúllyal rendelkező versenyképességi és adóterhelési mutatók, amelyek egy faktorba vonhatók össze, vagyis együttes mozgásuk igazolható, viszont a létrejött faktorok nem korrelálnak egymással.

1. ábra: A statisztikai vizsgálat menete

Ezt követően klaszteranalízist végeztem. A klaszterelemzés egyik feladata a változók alapján homogén csoportok képzése, amelyen belül a vizsgált tagországok tulajdonságaikat tekintve közel állnak egymáshoz. Gyakran alkalmazott kutatási módszer, hogy a faktorelemzés során egy faktorba tömörült mutatók felhasználásával végzik el a klaszterezést. Annyiban változtattam ezen a kutatás során, hogy a faktorelemzést követően az összes adóterhelési és gazdasági mutatót meghagyva végeztem el a klaszteranalízist, hogy az ezt követő diszkriminancia elemzésnél kapott mutatókkal tudjam összevetni a kapott eredményt.

A klaszterezés során a hasonló adottságokkal rendelkező egyedeket lehet csoportosítani. Ennek során viszonylag homogén csoportok jönnek létre a változók függvényében. Vizsgálatomban a 27 uniós tagország képezte az elemzés tárgyát, a klaszterek létrehozásánál a paramétereket az adóterhelési és gazdasági mutatók alkották. A folyamat során 1-27 közötti klasztert lehetett kialakítani. Természetesen a túl alacsony klaszterszámnak azért nincs értelme, mert akkor minden tagország ugyanabban a csoportban helyezkedne el. Túl magas klaszterszám megadása pedig azért nem célszerű, mert ez esetben minden ország külön csoportot alkotna így értelmetlen lenne elemezni az egyes csoportokat.

A klaszterelemzés egyik kiindulópontja a lehetséges klaszterszám megadása. Ezért az elemzés első lépéseként Ward-módszerrel állapítottam meg a klaszterek lehetséges és ideális számát. Ez az eljárás lehetővé teszi a klaszterek grafikus megjelenítését dendrogram formájában, ami jelentős segítséget nyújt a klaszterek számánál kiválasztásánál és akár az eredmények értelmezésénél. A vizsgálatom szempontjából kizárólag a lehetséges klaszterszám meghatározása miatt volt fontos a fa-diagramos ábrázolás. Ezt követően - a klaszterek lehetséges számának ismeretében - K-középpontú klaszterezési eljárással csoportosítottam a tagországokat. Az első lépésben végrehajtott hierarchikus klaszterelemzés megkönnyíti a feladatot, hiszen egyrészt hipotézis alapján lehet meghatározni a klaszterek ideális számát, másrészt a Ward-eljárás dendrogramja jól ábrázolja a lehetséges klaszterek összetételét és számát. A fa szerkezetű diagramban a fa tövéből kiindulva mindig csak egy klaszter bomlik további klaszterekre. Mivel a klaszter-analízis egy dimenziócsökkentő eljárás, amellyel adattömböket tudunk homogén csoportokba (klaszterekbe) rendezni, az adatok e dimenzió mentén különböznek a többi klaszter elemeitől. A csoportosítás különböző távolság- vagy hasonlóságmértékek alapján lehetséges, melyek közül a négyzetes euklideszi távolságot választottam (squared Euclidian distance). Ennek lényege, hogy a program minden egyes klaszterre kiszámolja az összes változó átlagát, majd a klaszterátlaghoz képest kiszámítja a négyzetes euklideszi távolságot minden elemre. Ezeket megfigyelési egységként összegzi. Minden lépésnél azt a két klasztert vonja össze, amely a klaszteren belüli szórásnégyzetet a legkevesbé növeli.

A klaszteranalízist követően azt vizsgáltam, hogy mind az adóterhelési, mind a gazdasági versenyképességi mutatók esetében melyek a leginkább elkülönítő erővel, azaz klaszterképző tulajdonsággal rendelkező mutatók. Ennek feltárására diszkriminancia elemzést végeztem, amely egy többváltozós módszer, aminek segítségével meghatározhatók azok a független változók, amelyek megkülönböztetik a klaszterezés során kialakult csoportokat. Vizsgálatomban tehát arra kerestem a választ, hogy az előző lépésben kialakított hat klaszter esetében melyek azok a mutatók, amelyek klaszterképző tulajdonsággal bírnak, azaz mely tulajdonság olyan domináns, hogy egy másik klaszterbe soroljon át egy, vagy több országot. A diszkriminancia elemzést az adóterhelési és gazdasági mutatókra külön-külön végeztem el annak érdekében, hogy az így kapott diszkriminatív tulajdonsággal rendelkező adóterhelési és gazdasági mutatók közötti kapcsolatot vizsgálni tudjam a következő lépésben. Ezt a diszkriminancia elemzést mind az adóterhelési, mind a gazdasági mutatókra elvégeztem úgy, hogy a legerősebb diszkriminancia erővel bíró tulajdonságok kerültek előre a sorrendben. A diszkriminancia elemzés és a klaszterelemzés közös tulajdonsága, hogy mindkét esetben csoportok képződnek. Az eltérés abból ered, hogy a klaszterelemzésnél nincsenek előre megadott csoportok, azok a klaszterezés során képződnek. A diszkriminancia analízis

esetében adottak a csoportok és célja, hogy meghatározza azokat a független változókat, amelyek leginkább elkülönítik az egyes klasztereket.

Az adóterhelési és gazdasági mutatók esetében külön-külön elvégzett diszkriminancia elemzést követően párba állítottam a két csoport domináns mutatóit és a közöttük lévő kapcsolat erősségét és tulajdonságát vizsgálva végeztem el a lineáris és nem lineáris függvényillesztést. Ennek során arra kerestem a választ, hogy a legnagyobb diszkriminancia erővel rendelkező adóterhelési és gazdasági mutatók között kimutatható-e függvényszerű kapcsolat. Ennek feltárására az SPSS programcsomag segítségével függvényillesztéses próbákat hajtottam végre, melyek során a független változó minden esetben az adóterhelési, míg a függő változó a gazdasági mutatók közül került kiválasztásra. Az így kapott eredmények alátámasztására, valamint a tagországok koordináta rendszerben való elhelyezkedésük trendszerűsége okának feltárására K-közép módszerrel végrehajtott klaszteranalízist végeztem.

Az Unióban az adóharmonizáció eddig érezhetően csak a közvetett adók esetében valósult meg. A közvetlen adók harmonizációja ettől jelentősen elmarad, így ezen a téren jelentős adóterhelésbeli különbségek vannak a tagországok között. Ezért a vizsgálatsorozattal annak megállapítását végzem el, hogy melyek azok az adónemek, amelyek GDP arányos terhelés, vagy adókulcs szempontjából jelentős eltérést mutatnak az Európai Unió tagországai esetében, ugyanakkor ezek az adónemek a gazdasági értelemben vett versenyképességgel, vagy annak valamely tényezőjével nincsenek szoros kapcsolatban. Továbbá bizonyítom, hogy az adóterhelési és a gazdasági versenyképességi mutatók alapján végzett klaszterezés során létrejött ország csoportok nem fedik egymást, vagyis az adóterhelési mutatókból nem lehet következtetni a versenyképességi szintre.

A függvényillesztéses próbák alapján pedig olyan mutatópárok közötti kapcsolatot, vagy annak hiányát tárom fel, amelyek a versenyképességi tanulmányok, elemzések központi témája (pl: személyi jövedelemadó – foglalkoztatási szint, társasági adó – külföldi tőkebeáramlás).

Ugyan az adók és azon belül a közvetlen adók szerepet játszanak egy ország versenyképességének alakításában, de nem egyedüli és nem meghatározó tényezőként. Másrészt pedig egy ország gazdasági versenyképessége nem jellemezhető egy gazdasági mutató alakulásával. A két szempont (adózás és versenyképesség) több tényező együtteséből áll össze és ez előbbi része az utóbbinak, de a kettő között párhuzam nem vonható.

3. EREDMÉNYEK

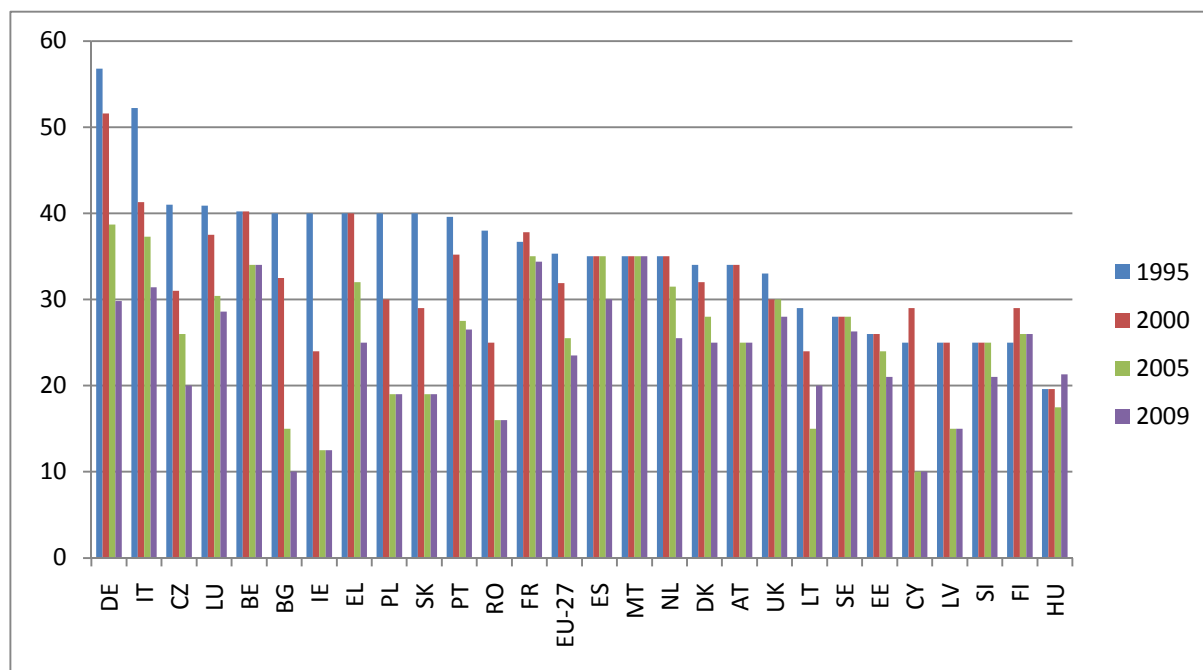
3.1. Adóharmonizáció a társasági nyereségadózásban

A módszertani vizsgálatot megelőzően az Európai Unió 27 tagállamára vonatkozóan elemeztem az adóterhelést, valamint az adóráták alakulását a személyi jövedelemadó, a társasági adó, valamint a társadalombiztosítási járulékok területén.

A közvetett adók terén a harmonizáció megtörtént, viszont a közvetlen adók, valamint a társadalombiztosítás harmonizálásában eddig lényegében nem történt előrelépés.

A fent említett három terület közül a társasági nyereségadózásban az adóverseny csökkentése érdekében elkezdődött a tagországok közötti egyeztetés a közös társasági adóalap számítási módszer bevezetésével kapcsolatban. Az elképzelés támogatói szerint ezzel elkerülhető lenne az adóverseny. Az ellenzők ugyanakkor azzal érvelnek, hogy a közös adóalap számítási módszert szükségszerűen követné a társasági adókulcsok egységesítése, ami csökkentené az egyes tagállamok szuverenitását. A kereskedelem szabadsága a társasági nyereségadózásban azonban megkövetelt némi harmonizációt, de a vállalati nyereségadózás terén tett eddigi harmonizáció közel sincs olyan mértékű, mint az indirekt adók területén. Viszont az egyes országok közötti eltérő társasági adómértékek befolyásolják a nemzetközi tőkeáramlás irányát. A vállalatok hálózatos szerveződésére az Unió 1990-ben újabb irányelvekkel és egyezményekkel reagált. A **Fúziós irányelv** célja, hogy a tagállamok vállalkozásainak átalakulása, részvénycseréje, eszközátruházása ne ütközzön adójogi akadályokba, vagyis ezek a tranzakciók ugyanolyan megítélés alá essenek, mintha egy tagállamon belül hajtották volna végre. Az **Anyá-leányvállalati** irányelv az eltérő tagországokban működő anya és leányvállalataik számára teremt egységes adózási feltételeket a kettős adóztatás elkerülésével. A leányvállalat tevékenysége szerinti országban megadóztatott nyereségét az anyavállalat országa további adóval nem terhelheti. Szintén a kapcsolt vállalkozások kettős adóztatásának elkerülése érdekében lehetséges az **elszámolási árak hatósági felülvizsgálatának egyeztetése**.

A **Kamat és jogdíj irányelv** lehetővé teszi az egyik tagállamban jogdíj formájában megjelenő, de másik tagállamban illetőséggel rendelkező természetes személy részére történő kifizetéseknek az illetőséget adó tagállam törvényeinek megfelelő adóztatását.

2. ábra: A társasági adókulcs mértékének (%) alakulása az Európai Unióban 1995-2009. között

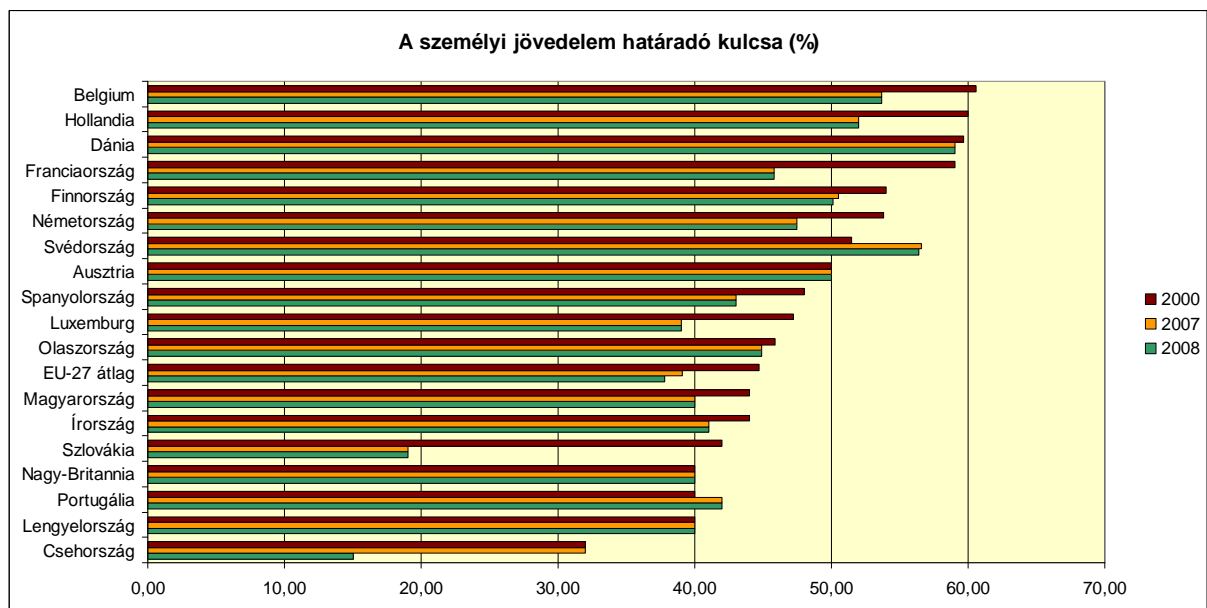
(Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

A vállalkozások üzleti magatartását így azonban meglehetősen nehéz a megfelelő irányban tartani. Egyesek az adóverseny teljes megszüntetésért küzdenek, míg mások úgy vélekednek, hogy a verseny kiiktatása az adómértékek emelkedését eredményezné. A jelenlegi helyzet azonban koránt sem nevezhető megoldottnak. Az adóbevételekért folytatott küzdelem rákényszeríti a tagállamokat arra, hogy adózási szempontból mégis vonzóbbak legyenek a többiekhez képest. Természetesen ez elindította és tovább élezi az országok közötti adóversenyt. *Fontos azonban annak tisztázása, hogy a társasági adókulcsok mértéke, valamint a GDP arányos társasági adóterhelés milyen szerepet játszik a külföldi tőkebefektetések vonzásában.*

3.2. Adóharmonizáció a személyi jövedelemadóztatásban

Az Unió két legkevésbé harmonizált adóztatási területe a személyi jövedelemadó és társadalombiztosítás. A közvetlen adók közül a személyi jövedelemadóztatás területén negatív harmonizáció figyelhető meg, az uniós magánszemélyek megkülönböztetési lehetőségének a megakadályozása az egyik legfontosabb cél.

A személyi jövedelemadóban is a marginális adókulcsok csökkenése tapasztalható, de az adónem uniós harmonizációja meglehetősen lassan halad előre, melynek egyik oka, hogy ezen a téren meglévő tagállamok közötti különbségek jelentenek legkevésbé akadályt a szabad kereskedelem számára, ugyanakkor befolyásolhatják a termelési tényezők (tőke, munkaerő) tagállamok közötti mozgását. Az EK-Szerződés nem említi a direkt adók harmonizációját, ezek tekintetében a tagállamok megőrizhették szuverenitásukat.

3. ábra: A személyi jövedelemadó határadókulcs (%) az Európai Unió egyes tagországaiban
(Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

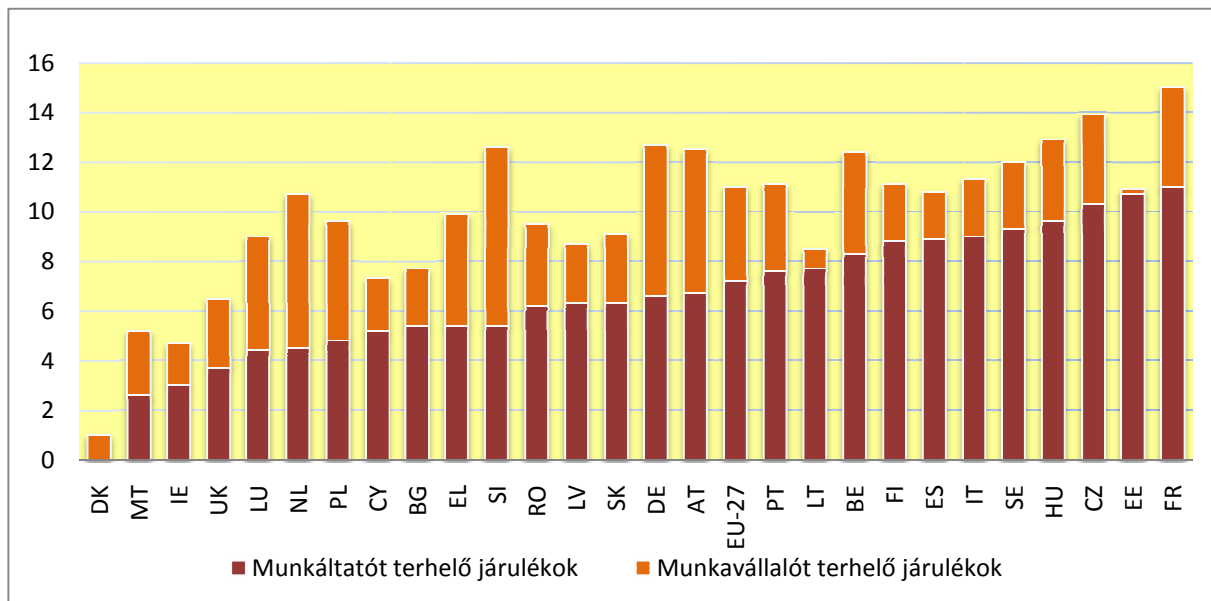
A társasági adó tekintetében a közös konszolidált adóalap számítási módszer előrelépést jelent az adórendszerek közelítésében, viszont a személyi jövedelemadóztatásban még ilyen mértékű harmonizálásról sem beszélhetünk. Az egyes tagországok személyi jövedelemadó rendszerei meglehetősen eltérőek, mind a kedvezményeket, valamint az adóztatás módját (sávosan progresszív, lineáris) és az adókulcsokat illetően.

Az államháztartás bevételei közül a személyi jövedelemadó meghatározó. A személyi jövedelemadóból származó bevételt el lehet érni különböző (lineáris, sávosan progresszív) adóztatási gyakorlatokkal. Az egykulcsos adórendszert egyes szakértők támogatják, több középkelet európai ország bevezette, de nem hagyható figyelmen kívül, hogy az adózási alapelvek között megfogalmazott igazságossági kritériumnak nem tesz eleget minden szempontból. Az egykulcsos személyi jövedelemadó foglalkoztatást növelő és ezen keresztül versenyképesség növelő hatása az elvégzett vizsgálatok eredményei alapján nem igazolódott.

3.3. Adóharmonizáció a társadalombiztosításban

Az Unió tagországainak társadalombiztosítási rendszere harmonizáció helyett akcióprogramok révén megvalósuló koordinációra épül. Az ezzel kapcsolatos legfőbb uniós célkitűzés, hogy a személyek szabad mozgásának jogával élő, a tagállamokban utazó állampolgárok és családtagjaik részére biztosítsa az ellátások igénybevételére való jogosultságot mind a 27 tagállamban. A koordináció jogforrása a 1408/71/EGK és a végrehajtására kiadott 574/72/EGK rendelet. A társadalombiztosítás terén tehát alapvetően minden tagállamban a tagállami jogszabályok érvényesek továbbra is. Azt viszont, hogy egy másik tagállam állampolgárai közül ki, mikor és

milyen mértékben tartozik a másik tagállam jogszabályainak hatálya alá, az uniós jogszabály határozza meg. A rendelet főszabálya értelmében egy személy egyszerre csak egy EGT egy tagállamban lehet biztosított, akkor is, ha egyidejűleg több tagállamban több munkavégzésre irányuló jogviszony keretében foglalkoztatják.

4. ábra: A munkavállalót és munkáltatót terhelő járulékok (%) megoszlása az Európai Unió egyes tagországaiban

(Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>)

A tagállami szabályozások eltéréseiből adódóan a munkavállalókat és munkáltatókat terhelő járulékok megoszlása tekintetében jelentősek az eltérések. Általános érvényű, hogy nagyobb a járulékteher a munkáltatói oldalon, de a magasabb munkáltatói teher nem jelent szükségszerűen alacsonyabb munkavállalói terhet. Viszont a járulékteherelés önmagában nem befolyásolja a foglalkoztatási szintet, de a személyi jövedelemadóval együtt sem meghatározó a versenyképesség alakítása szempontjából.

3.4 Az adózás és a gazdasági versenyképesség kapcsolata

A **boxplot elemzés** alapján az adóterhelési mutatók közül a kiugró értéket képviselő mutatók csoportjába került a GDP arányos közvetlen adók, a GDP arányos társasági adó, valamint az adóék mutató. A jelentősen kiugró értéket képviselő mutatók csoportjába egyedül a GDP arányos személyi jövedelemadó mutató került. A hipotézisben megfogalmazottnak megfelelően a boxplot analízis igazolta a feltevést, miszerint a tagországok adóterhelésében a legnagyobb eltérés a személyi jövedelemadóban van, de jelentős az eltérés a társasági adóban is.

Az adóterhelési és gazdasági versenyképességi mutatókra végzett **faktoranalízisből** kiderült, hogy a két csoport mutatói közül melyek rendelkeznek nagyobb faktorsúllyal, ami az eredeti változó és az adott faktor közötti korrelációt mutatja. A faktorsúly négyzete pedig azt mutatja meg, hogy az

adott faktor a változó varianciájából mekkora részt magyaráz. Ennek tükrében tehát, minél magasabb a faktorsúly értéke abszolút értékben, annál fontosabb szerepet játszik az adott változó a faktor értelmezésében. Az vizsgált évekre vonatkozóan megállapítottam, hogy az adóterhelési mutatók közül a közvetlen adók/GDP mutató, a személyi jövedelemadó/GDP mutató, valamint a személyi jövedelemadó kulcsok rendelkeznek magas faktorsúllyal. Az említett három tényező mindhárom évben magas faktorsúllyal rendelkezett. A gazdasági versenyképességi mutatók esetében a GDP/fő mutató, a munkatermelékenységi mutató, a külföldi közvetlen tőkebefektetés mutató (FDI), a foglalkoztatási szint mutató és az összes beruházás mutató rendelkezett magas faktorsúllyal.

2. táblázat: A tagország klaszterei adóterhelés és versenyképesség szerint 2007.

Klaszterek	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Aggregált adóterhelés	Dánia	Ausztria Belgium Finnország Franciaország Hollandia Németország Olaszország Svédország	Egyesült K. Luxemburg Málta	Görögország Cseh Közt. Lengyelország Magyarország Portugália Spanyolország Szlovénia	Bulgária Észtország Livánia Lettország Románia Szlovákia	Ciprus Írország
legmagasabb legalacsonyabb						
Aggregált versenyképesség	Luxemburg	Hollandia	Dánia Egyesült K. Ausztria Svédország Finnország Írország Spanyolország	Belgium Franciaország Németország Olaszország	Ciprus Málta Cseh Közt. Görögország Magyarország Lengyelország Portugália Szlovénia Szlovákia	Bulgária Észtország Lettország Litvánia Románia

A három év esetében elvégzett **kaszteranalízis** eredményeként, az adóterhelési mutatók alapján kapott klaszterek egyik vizsgált év esetében sem egyeznek teljes egészében a gazdasági versenyképességi mutatók alapján létrejött klaszterekkel (2. táblázat). Bizonyos ország csoportok együttmozgása megfigyelhető, például Finnország, Svédország, vagy a balti államok egy klaszteren belül található az adózási és versenyképességi csoportosításban is, de adóterhelés szempontjából

az egy klaszterbe tartozó országok a versenyképességi csoportosítás esetében kettő-három, esetleg négy különböző klaszterben helyezkednek el.

Az is megállapítható, hogy a nagyobb adóterhelésű országok nem tartoznak a kevésbé versenyképes országok klaszterébe. A megállapítás fordítva is igaz, miszerint a legalacsonyabb adóterheléssel rendelkező országok nem feltétlenül a leginkább versenyképesebb országok.

A **diszkriminancia elemzés** alapján mind az adóterhelési, mind a versenyképességi mutatók közül azonosítottam az elkülönítő erővel rendelkező (diszkrimináló) mutatókat. Az adóterhelési mutatók esetében a leginkább diszkrimináló tulajdonsággal rendelkező mutató a GDP arányos személyi jövedelemadó, valamint a közvetlen adók csoportja, illetve a GDP arányos társasági adó. Versenyképességi oldalról az egy főre jutó GDP, a foglalkoztatási ráta, a termelékenység és annak növekedési üteme mutató, amely leginkább elkülöníti az egyes tagországokat. A mindhárom évben diszkrimináló tulajdonsággal rendelkező mutatók kizárólag adóterhelési mutatók közül kerültek ki.

A **regresszió analízis** során egyik mutatópár esetében sem tapasztaltam függvényszerű kapcsolatot, így ez a vizsgálat is igazolta a hipotézisben megfogalmazottakat.

3.5 Új és újszerű eredmények

1. A társasági adókulcsok sem a külföldi közvetlen tőkebefektetéssel, sem a GDP arányos beruházással nem mutattak szoros kapcsolatot, amit a függvényillesztéses vizsgálat igazolt.

Az Európai Unióban a társasági adóalap számítás egységesítésével - a verseny következtében - a társasági adómértékek további közelítése várható. Ugyanakkor a társasági nyereségadó kulcs fokozatos csökkentése növeli a vállalkozások adózás utáni eredményét, így növeli a beruházási és fejlesztési célokra rendelkezésre álló anyagi eszközöket. Következésképpen az adónemből származó kevesebb államháztartási bevétel a költségvetési kiadások racionalizálására ösztönzi a tagországokat.

2. A hipotézisem szerint igazolódott, hogy a magas adóterhelési ráta nem feltétlenül azt jelenti, hogy az Unió minden tagországában magasak az adókulcsok. A legnagyobb adóterhelésbeli eltérés a közvetlen adóknál mutatható ki. Ennek oka a GDP arányos adóterhelésre és az adókulcsok eltérő mértékére vezethető vissza. Viszont az adóterhelés mértéke önmagában nem meghatározó a gazdasági versenyképesség szempontjából. Klaszteranalízissel igazoltam, hogy a magas adóterhelés nem feltétlenül eredményez alacsony gazdasági versenyképességet és nem a legalacsonyabb adóterhelésű országok bizonyultak a legversenyképesebbnak.

3. A személyi jövedelemadó - bár meghatározó adónem - (a GDP arányos adóterhelést leginkább befolyásolja) még sincs szoros kapcsolatban sem a külföldi közvetlen tőkebefektetéssel, sem a foglalkoztatási szinttel, így a gazdasági versenyképességet sem befolyásolja önálló tényezőként.

4. A kutatásom során rámutattam arra, hogy az egy főre jutó GDP nem alkalmas az országok gazdasági szempontból történő összehasonlítására. Nincs szoros kapcsolat a közvetlen adók GDP arányos bevétele és az egy főre jutó GDP növekedési üteme, valamint a közvetlen adók GDP arányos bevétele és a munkatermelékenység növekedési üteme között. Továbbá nem igazolódott, hogy az alacsony adóék magas foglalkoztatottsággal járna, valamint, hogy az adóék és a munkatermelékenység között szoros lenne a kapcsolat.
5. Az egykulcsos személyi jövedelemadó rendszer gazdaságélénkítő hatása nem bizonyított, mivel a foglalkoztatás növelésére gyakorolt hatása nem igazolódott és a foglalkoztatás - mint egy versenyképességi tényező - nem azonosítható a gazdasági versenyképesség egészével. A gazdaságfehérítő hatása viszont az ellenkezőjére fordulhat, ugyanis a multinacionális cégek esetében nem jellemző a munkavállalók illegális foglalkoztatása, ellenben a kis- és középvállalkozások körében, ez a tendencia erősödhet egy jelentősen nagyobb személyi jövedelemadó teher esetén.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A közvetett és közvetlen adók GDP arányos terhelése

A közvetett és közvetlen adók esetében az uniós átlag közel azonos a két adófajta tekintetében és elmondható az 1999-2007. közötti időszakra. A *közvetett adók GDP arányos átlagos terhelése* uniós szinten 14 százalékról 13,8 százalékra csökkent, míg a közvetlen adók esetében az érték 13,8 százalékról 13,6 százalékra csökkent. A közép-kelet európai országok körében a közvetett adók GDP arányosan 13,3 százalékot képviseltek 1999-ben és 13,5 százalékot 2007-ben. A közvetett adók arányában Csehország mutatja a legalacsonyabb értéket (11,3 százalék), míg Ciprus a legmagasabbat (20 százalék). Hasonlóan az összesített adóterhelés alakuláshoz a közvetett és közvetlen adók esetében is jelentős eltéréseket tapasztalhatunk az egyes tagországok között. A vizsgált időszakban azonban történt egy csökkenés, majd növekedés az adóterhekkel illetően. A közvetett adók esetében az 1999-től induló csökkenő fázis mélypontja 2001. (13,5 százalék), míg a közvetlen adók esetében a mélypontot 2004. jelentette (11,9 százalék).

A legnagyobb közvetett adóterhelésű ország ebben a csoportban Dánia (18 százalék), Svédország (17 százalék), a legalacsonyabb Spanyolország (12 százalék) és Görögország (12,3 százalék).

A *közvetlen adókkal* kapcsolatban elvégzett vizsgálatok igazolták, hogy az Unió tagországi esetében a GDP arányos adóterhelés szempontjából a személyi jövedelemadóban tapasztalható a legnagyobb eltérés. Az adóharmonizáció erre az adónemre eddig nem terjedt ki, a marginális kulcsok csökkentésének oka elsősorban az adóteher csökkentés *feltételezett* foglalkoztatás ösztönző és ezen keresztül versenyképesség növelő hatása.

A közvetlen adók terén Dánia kimagasló értéket képvisel (29,8 százalék), míg a csoport legalacsonyabb értékeit Görögország (8,1 százalék), Németország (11,4 százalék) és Franciaország mutatja (11,9 százalék). Dánia esetében a közvetlen adók magas arányának az oka, hogy a jóléti kiadások nagy részét általános adóbevételekből finanszírozzák, nem elkülönített pénzalapokból. Ez teszi szükségessé a direkt adók magas arányát. Ennek éppen ellenkező példája Németország és Franciaország esete.

Személyi jövedelemadó terhelés mértéke az Unió tagállamaiban

A közvetlen adók terén nincs a közvetett adókhoz mért hasonló fokú harmonizáció az Unión belül, sem a személyi jövedelemadó, sem a társasági adó tekintetében. Másrészt a társasági adó esetében

tapasztalt adóverseny miatt főként a közép-kelet európai országok igyekeznek alacsonyan tartani társasági adókulcsaikat, a személyi jövedelemadó estében pedig szintén ezekre az országokra jellemző, hogy a progresszív adózást a lineáris adózás váltja fel, amely a magasabb jövedelmi kategóriákban adócsökkenést eredményez. Összességében a marginális személyi jövedelemadó kulcsok csökkenése figyelhető meg az 1999-2007. időszakban, de az unió egészét nézve a marginális személyi jövedelemadó kulcsok csökkenése már 1995-ben elkezdődött. Az euró övezeti tagállamokban természetesen a marginális kulcsok átlagos értéke már 1999-ben magasabb volt (48,8 százalék), mint a 27 tagállamban (45,3 százalék). 2007-re az előbbi országok esetében a marginális kulcsok átlagos értéke 42,1 százalékra mérséklődött, míg az euró zónán kívüli országok esetében 39,1 százalékra. A kulcsok mértékének alakulásában nem figyelhető meg egy csökkenő, majd növekvő tendencia, mint a GDP arányos adóbevételek esetében, hanem egy folyamatos csökkenő tendencia. A tagországok között a marginális kulcsok tekintetében az eltérés meglehetősen nagy. Az egykulcsos személyi jövedelemadó leginkább a közép-kelet európai országokra jellemző. Észtország, Lettország, Litvánia, Románia és Szlovákia mellett 2008-tól szintén egykulcsos személyi jövedelemadót vezetett be Bulgária és Csehország. Ezen országok esetében Bulgária alkalmazza a legalacsonyabb 10 százalékos adókulcsot és Lettország a legmagasabbat, 26 százalékot. A hét ország lineáris kulcsának átlaga 17,4 százalék.

Az 1999-2007 közötti időszakban majdnem minden ország csökkentette a marginális személyi jövedelemadó kulcsát Málta, Ausztria és az Egyesült Királyság kivételével, illetve Portugália növelte 2 százalékkal. A legnagyobb csökkenés 2000-es évek második felétől figyelhető meg és leginkább a lineáris kulcsot alkalmazó országok körében: Bulgária, Csehország és Litvánia. Összességében véve a személyi jövedelemadó marginális kulcsaiban szintén csökkenő tendencia figyelhető meg az általam vizsgált időszakban. A tendencia kezdete azonban az 1999 előtti évekre nyúlik vissza. A marginális kulcsok csökkenése nem eredményezte a személyi jövedelemadó bevételek csökkenését uniós szinten. A marginális kulcs az Unió 27 tagállamában 1999 és 2007 közötti időszakban 7,5 százalékkal csökkent, 1995-höz képest 9,5 százalékkal, miközben a személyi jövedelemadóból származó GDP arányos bevétel 1999-2007. között 0,4 százalékkal csökkent, 1995-höz viszonyítva pedig 0,3 százalékkal emelkedett.

A társasági adóterhelés mértéke az Unió tagállamaiban

A személyi jövedelemadóhoz mérten erőteljesebb csökkenő tendencia figyelhető meg a **társasági adókulcsok** terén is. Az 1999-2007. közötti időszakban egyetlen ország sem növelte a társasági adókulcs mértékét, így az Unió 27 tagállamát tekintve 35,3 százalékos maximumról 2007-re 24,5 százalékos csökkenés valósult meg a társasági adókulcsokat illetően. Az euró övezeti tagállamok

esetében a csökkenés azonos mértékű, de magasabb szinten valósult meg, hiszen a 37,7 százalékos maximumról 27,1 százalékra csökkent a kulcsok átlagos mértéke 1999 és 2007. között. A tendencia 2007-et követően tovább folytatódott, ami elsősorban a közép-kelet európai államok által indukált adóversenynek tudható be. Annak ellenére azonban, hogy uniós szinten egységesen csökkentek a társasági adókulcsok, a kulcsmértékek között meglehetősen nagy a szóródás. Bulgária társasági adókulcsa (10 százalék) 25 százalékkal alacsonyabb, mint az Unió legmagasabb értéke Málta esetében, 35 százalék. A személyi jövedelemadó kulcsoktól eltérően, a legmagasabb marginális kulccsal rendelkező Dánia és Svédország 21 százalékkal haladja meg 37,8 százalékos uniós átlagot, a társasági adókulcsok esetében a legmagasabb kulccsal rendelkező Málta, Franciaország, Belgium (34-35 százalék) mindössze 10 százalékkal van az uniós átlag felett.

A tagországok közötti adóverseny eredményeként a társasági adókulcsok mértékében nincs akkora eltérés, mint a személyi jövedelemadó kulcsok esetében. A külföldi tőkebefektetésekért folytatott versengés szempontjából fontos, hogy sem a GDP arányos társasági adóterhelés mértéke, sem a társasági adókulcs mértéke nincs közvetlen befolyással a külföldi közvetlen tőkebefektetések alakulására. A befektetések szempontjából az adózás, azon belül a társasági adó mértéke mindössze egy a számos figyelembe veendő tényezők között. Magyarország esetében a befektetők az adószabályozásban a stabilitás és a kiszámíthatóság hiányát tartják versenyhátránynak.

Társadalombiztosítási járulékok

A társadalombiztosítási járulékok GDP arányos bevétele szintén csökkent az 1999-2007. közötti időszakban. A csökkenés egyaránt érvényes a munkáltatót és munkavállalót terhelő járulékokra. A többi adónemtől eltérően ez esetben nem beszélhetünk olyan nagymértékű csökkenésről, hiszen a munkáltatói és munkavállalói járulékok együttes GDP arányos terhelése a vizsgált időszakban 13 százalékról 12,4 százalékra mérséklődött. A munkáltatót terhelő járulékok esetében 7,3 százalékról 7,2 százalékra csökkent a terhelés, míg a munkavállalót terhelő járulékok 4,2 százalékról 3,8 százalékra mérséklődtek. Az összesített (munkaadói és munkavállalói együtt) terhelés jelentős eltérést mutat a tagországok között. A legnagyobb mértékű Franciaország, Csehország, Németország, Ausztria, Szlovénia, Belgium, Hollandia és Magyarország esetében (16,3-13,5 százalék), amely mindössze néhány százalékponttal marad alul az uniós átlaghoz képest (12,4 százalék). A legkisebb mértékű a GDP arányos terhelés Dánia, Málta, Írország és az Egyesült Királyság esetében. Dániában a társadalombiztosítási feladatokat az általános adókból befolyt bevételekből finanszírozzák. Málta pedig a történelmi hagyományokból eredően az angolszász országokhoz való kötődése miatt igyekszik alacsonyan tartani a társadalombiztosítási járulékokat. Eltérés a többi adónemeknél tapasztaltakhoz képest, hogy a két skandináv ország Svédország és

Finnország az uniós átlag alatt helyezkednek el, ugyanakkor nem minden közép-kelet európai ország rendelkezik alacsony GDP arányos társadalombiztosítási járulékterhekkel (Csehország, Szlovénia, Magyarország). *Hollandia és Szlovénia kivételével a munkáltatóra terhelik a társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettség nagyobb hányada a munkáltatókra hárul.* Egyenlő arányú, vagy közel azonos mértékű a terhek megoszlása Málta, Luxemburg, Lengyelország, Németország és Ausztria esetében, viszont a magas munkáltatói terhek nem feltétlenül eredményezik a munkavállalói terhek alacsony mértékét.

A társadalombiztosítási járulékterhek szintén nincsenek kizárólagos hatással a foglalkoztatottságra, de a személyi jövedelemadó terheléssel együtt az adók sem játszik kizárólagos szerepet annak alakításában. A járulékterhek munkavállalói és munkáltatói részarányát tekintve egyrészt nem állítható fel szabályszerűség, miszerint az egyik oldal mértéke meghatározná a másik rész arányát, másrészt a terhek arányának eloszlása szintén nincs hatással a foglalkoztatási szintre.

Az adózás és a versenyképesség közötti kapcsolat

A versenyképességet több szempont alapján lehet értelmezni (gazdaság, oktatás, infrastruktúra, honvédelem stb.), az egyes szempontok esetében pedig több tényezőt kell számításba venni. Ennek alapján az adóterheknek a gazdasági értelemben vett versenyképességre nincs olyan mértékű hatásuk, mint azt feltételeznénk. Ennek oka, hogy az adózás a gazdasági versenyképességet meghatározó számos tényező közül mindössze egy. Az adózás viszont számos területen fejti ki hatását a versenyképességre. Az adóterhelés és az adómérték egy-egy tényezője ennek az összetett kapcsolatnak, így helytelen a jelentőségüket túlértékelni, de hatásukat mindenképpen számításba kell venni. A tényezők közötti kapcsolat során fontos annak figyelembe vétele, hogy azok egymással kölcsönhatásban állnak. Egy - a környező országokhoz képest - magasabb adómérték nem biztos, hogy elriasztja a külföldi tőkebefektetéseket, amennyiben az adóadminisztráció érzékelhetően alacsonyabb költségeket támaszt a vállalkozásokkal szemben. Az adózáson túlmenően pedig egy viszonylag kedvezőtlenebb adózási feltételeket nyújtó ország is lehet kedvelt a befektetők részéről, amennyiben egyéb más területeken a többi országhoz képest előnyösebb feltételeket kínál (pl. képzett munkaerő, fejlett infrastruktúra). Ebből eredően érthető a klaszteranalízis eredménye, miszerint az adóterhelés és versenyképesség szerint külön-külön elvégzett csoportosítás nem ugyanazokat az ország csoportokat eredményezte a két szempont szerint. Az adózás és versenyképesség tehát nem feltétlenül egy, vagy ellentétes irányba hatnak. A legnagyobb adóterheléssel rendelkező országok versenyképességi szempontból nem bizonyultak gyengébbnek és fordítva, vagyis nem a legalacsonyabb adóterhelésű országok bizonyultak a legversenyképesebbnek.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Az Európai Unió az ezredfordulón válaszút elé érkezett. A globalizáció gyorsulásával egyre nehezebb feladatot jelent a gazdasági súlyának megőrzése nemzetközi szinten, mindeközben pedig a nemzeti érdekek összehangolására, a tagországok közötti együttműködés mélyítésére is jelentős energiát kell fordítania, valamint foglalkoznia kell az Unió további bővítésének lehetőségével. Kettős kihívást jelent ez az Unió számára, amit egymással párhuzamosan kell megoldania. Az Európai Unió nemzetközi gazdasági és politikai életben betöltött szerepét a jövőben sokkal inkább a belső kohéziója, mintsem területi nagysága határozza meg. A tagállamok létszámának növelése lehetséges, azonban a bővítést egy együttműködést erősítő időszaknak kell megelőznie. A közép-kelet európai államok csatlakozását követően az Unió éppen a belső együttműködést megerősítendő szakaszban van, aminek fontossága lényegesen nagyobb, mint az elmúlt évtizedekben, hiszen ezek az országok a gazdasági fejlődés más szakaszában vannak a nyugat-európai tagállamokhoz képest, így szükségszerűen az adórendszerük és adóterhelésük sem lehet azonos.

A feladat egyben a közösségi tagállamok integrációs jövőképek elgondolását igyekszik sürgetni. A 27 - eltérő gazdasági szinten lévő - tagállam eltérő célokat fogalmaz meg.

Az értekezésben elvégzett vizsgálatok jól tükrözik a tagállamok közötti különbségeket mind a gazdasági versenyképesség, mind az adóztatás oldaláról. Az Unión belüli szabad kereskedelem kialakítása szükséges, de nem elégséges feltétele volt a közvetett adók harmonizációja. A közvetlen adók versenytorzító hatása miatt nem lehet eltekinteni a harmonizáció következő lépésétől. A jelenlegi probléma mielőbbi megoldásra vár, hiszen hatása mind a tagállamok egymás közötti gazdasági kapcsolatára, mind az Unió egészének nemzetközi gazdasági versenyben betöltött pozíciójára nézve káros következményekkel járhat. A statisztikai elemzésből jól látható, hogy a legfontosabb feladat a közvetlen adók Közösségen belüli összehangolása, amelynek két fő területe a társasági adózás, valamint a személyi jövedelemadó. Az előbbi esetében a harmonizáció a tagállamok közötti - elsősorban a külföldi tőkebefektetések megszerzéséért folytatott - adóverseny csökkentése miatt fontos. A vizsgálatok igazolták, hogy a társasági adóterhelés és a társasági nyereségadó kulcsok nincsenek kizárólagos hatással a külföldi tőkebefektetések és a GDP arányos beruházások nagyságára. Ennek oka, hogy a beruházási döntéseknél egyéb más szempontok is szerepet játszanak és az adózás ezen szempontok egyike csupán, a társasági adó pedig a szemponton belül mindössze egy tényező.

A személyi jövedelemadó terén is tapasztalható a marginális adókulcsok csökkentése, ami viszont a foglalkoztatás növelésén keresztül elérni kívánt versenyképesség növelést célozza meg. Hasonlóan a társasági adó és a külföldi tőkebefektetések kapcsolatához, a foglalkoztatás növelése is

több tényező függvénye. A foglalkoztatás szempontjából a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulékok külön-külön nem meghatározóak, ahogyan a vizsgálatokból is kiderült, de ezek együttes terhelését kifejező adóék sem determinálja a foglalkoztatási szintet, mivel a munkanélküliek támogatását célzó ellátások gyakran csökkenthetik a munkavállalási kedvet az alacsony adó- és járulékkerhelés ellenére.

A vizsgálataim másik fontos terület az adózás és a versenyképesség kapcsolódási pontjainak meghatározása volt. Ennek során abból indultam ki, hogy a versenyképességet több szempont és azon belül több tényező segítségével lehet meghatározni, bár a makrogazdasági szinten értelmezett versenyképességet sokak szerint nem lehetséges egzakt módon számszerűsíteni. Így vizsgálataimat a gazdasági értelemben vett versenyképességre szűkítettem le. A közép-kelet európai régióban kialakult felfogás szerint a versenyképességet egy-egy tényezővel alakulásával jellemezték (foglalkoztatottság, külföldi tőkebefektetések), ami véleményem szerint helytelen, sőt a versenyképesség és az adózás sem feltétlenül egy irányba hatnak. A kalszterelemzés jól szemléltette, hogy az adóterhelési és a gazdasági versenyképességi mutatókkal külön-külön végzett csoportosítások eredményeként nem azonos klaszterek jöttek létre az egyes országokból. A legalacsonyabb adóterhelésű ország nem bizonyult a legversenyképesebbnek, ugyanakkor versenyképességi szempontból kiemelkedő helyen lévő tagország adóterhelése a legmagasabb volt. Adózás szempontjából versenyképességről elsősorban olyan értelemben beszélhetünk, hogy az adózás milyen vonatkozásban segíti elő egy ország versenyképességének növelését. Ezt a kapcsolatot nem lehet leegyszerűsíteni az adóterhelés és adókulcsok mértékére vonatkozó vizsgálatra. Az adózás több területen keresztül hat a versenyképesség számos elemére, miközben saját maga csupán egy a versenyképességre ható tényezők sorában. Így a globalizáció előre haladtával egy új szempont - az *adóversenyképesség* - alapján kell az adózás és a versenyképesség kapcsolatát megítélni. E szerint a versenyképességet meghatározó szempontoknak külön-külön is versenyképesnek kell lenniük, tehát az adórendszer szerkezete az összes adónemével, az adóadminisztrációval és az adózási szakma felkészültségével fontos szerepet tölt be az adóversenyképesség és ezen keresztül a tágabb értelemben vett versenyképesség alakításában. Az uniós csatlakozás minden ország mozgásterét csökkentette, leginkább a fogyasztási adókra vonatkozó szabályok miatt, de a közvetlen adók területén azonban van még lehetőség a versenyképesség javítására, továbbá az adóadminisztráció egyszerűsítése, költséghatékonyabbá tétele is ebbe az irányba hatna. Ebből következően viszont nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy az adóverseny teljes egészében káros lenne a tagországok számára. A verseny ugyanis az adórendszerek fejlesztésére is ösztönzi az egyes országokat, és itt elsősorban az adminisztráció egyszerűsítésére gondolok. Ilyen megközelítésben az adóverseny előnyös lehet az országok

adórendszerének hatékonyságára nézve. Fontos azonban, hogy az adópolitikák közelítése ne verseny, hanem együttműködés keretében történjen.

Az Unió jövőjével kapcsolatos kérdések közül a leghangsúlyosabb a gazdasági és politikai együttműködés mélyítése. Természetesen e téren is eltérőek a tagállamok elképzelései, de ezen a ponton a kérdés eldöntése az Unió jövőjét alapvetően meghatározza. Két lehetséges úton folytatható az integrációs folyamat. A tagországok egy része a jelenlegi együttműködési szintet megtartva a kormányközi egyeztetéseken nyugvó működési formát részesíti előnyben, míg a másik részük az Unió föderális jellegét igyekszik erősíteni. A bevezető részben idézett Winston Churchill elképzeléséhez mindenképpen ez utóbbi áll közelebb. Ezt az irányt támogatók közösségi intézmények létrehozásával mélyítenék az együttműködést. Az ellenzők által hangoztatott ellenérvek szerint a tagországoknak e cél érdekében le kellene mondaniuk a nemzeti szuverenitásuk lényeges területeiről, mint az adópolitika vagy a külpolitika. A föderális elképzelés támogatói viszont éppen úgy vélik, hogy az Unió nemzetközi szinten csak úgy képes megőrizni és a jövőben növelni politikai és gazdasági súlyát, ha ezeken a területeken az Unió a tagállamokat összefogó egységként lép fel, nem pedig nemzetállamok sokaságát képviselő heterogén szervezetként. Az adópolitika az egységes fellépéshez vezető út mérföldköve. Ezen a téren megvalósult együttműködések, mint a forgalmi és jövedéki adók harmonizációja, az egységes vámterület fontos előrelépésnek tekinthetők a Közösség nemzetközi versenyképessége szempontjából. A folytatás, vagyis a nyereség és jövedelmi adók, valamint a társadalombiztosítás területére vonatkozó elképzelések közelítése nem halad annyira lendületesen, mint az előbbi adónemek esetében. A föderális elképzelés alapján az adórendszerek harmonizációja a miatt is lényeges, mert az Unió egésze csak abban az esetben tud megfelelően reagálni a világgazdasági verseny kihívásaira, amennyiben a belső kohéziója maradéktalanul megvalósult.

**A DISSZERTÁCIÓ SZERZŐJÉNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT
KÖZLEMÉNYEINEK JEGYZÉKE**

Tudományos folyóiratban megjelent cikkek angol nyelven

Gyula Vörös (2009): The impact of corporate tax rate on FDI inflow
8-th International Symposium Economy & Business
1-5. September, 2009. Sunny Beach, Bulgaria
Jurnal of International Scientific Publications
CD presented, ISSN 13132525

Gyula Vörös (2009): The Corporate Value by the Example of an Agrarian Company
8-th International Symposium Economy & Business
1-5. September, Sunny Beach, Bulgaria
Jurnal of International Scientific Publications
CD presented, ISSN 13132525

Gyula Vörös (2009): Expected effects of common consolidated corporate tax base
Bulletin of Szent István University, 235-243. pp.
ISSN 1586-4502

Gyula Vörös (2009): The changes in the role of public warehouses in Hungary
Halmosi T. - Vörös Gy. (2010): Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists (SERiA)
Warsawa – Poznan – Szczecin. XII. (6) 49-53. pp. ISSN 1508-3535

Tudományos folyóiratban megjelent cikkek magyar nyelven

Vörös Gyula (2010): Az egykulcsos személyi jövedelemadóról
Pénzügyi szemle 2010/2. 347-363. pp.
HU ISSN 0031-496-X

Egyéb folyóiratban megjelent cikkek magyar nyelven

Vörös Gyula: A társasági adóalap számítás egységesítésének kérdései az Európai Unióban
SzámAdó XIX. évfolyam 11. szám (2010. november); 3-5. pp.

**Tudományos konferenciákon elhangzott előadások
konferencia kiadványban megjelentetve idegen nyelven**

Gyula Vörös (2002): The different taxation of the Hungarian companies in the agriculture approaching to the European Union
Volume: 4. 362-365. pp.; ISBN 963 9483 05 2ö; ISBN 963 9483 06 0
2nd International Conference for Young Researchers of Economics 17-18. October 2002. Gödöllő

Gyula Vörös (2004): Personal income taxation in Hungary and in the European Union
Volume: 392-396. pp.; ISBN 963 9483 42 7ö / 963 9483 44 3
3rd International Conference for Young Researchers, 28-29. September 2004. Gödöllő

Gyula Vörös (2004): Personal income taxation in Slovakia, in Hungary and in France
Regions-Countryside- Environment
Faculty of Economics and Management at SPU, Nitra
CD presented: ISBN 80-8069-438-9; ISBN 80-8069-437-0

Gyula Vörös (2005): Challenges for the Hungarian agriculture in the European Union
XL Croatian Symposium on Agriculture with International Participation
133-134. pp.; ISBN 953 6331 31 4
15-18. February 2005. Opatija – Croatia

Tudományos konferenciákon elhangzott előadások **konferencia kiadványban megjelentetve magyar nyelven**

Vörös Gyula (2002): A magyar mezőgazdaság üzemi rendszere és a különböző vállalkozási formák adózása az európai uniós követelmények tükrében
Volume: 7. 126-132. pp.; ISBN 963 9256 75 7ö; ISBN 963 9256 89 7
VIII. Nemzetközi Agrárökonómiai Tudományos Napok, Gyöngyös, 2002. március 26-27.

Vörös Gyula (2002): Az egykori NDK gazdaságok jelene és jövője, tanulságok Magyarország számára
Stabilitás és intézményrendszer az agrárgazdaságban – tudományos konferencia resümé kiadványa (Palkovics Miklós és Kondorosyné Varga Erika – szerk.)
148 oldal, 88. pp.; CD kiadvány
XLIV. Georgikon Napok, Keszthely, 2002. szept. 26-27.

Vörös Gyula – Csitári Melinda (2002): A mezőgazdasági vállalkozások beruházási és fejlesztési lehetőségei az adózott eredményből
Stabilitás és intézményrendszer az agrárgazdaságban – tudományos konferencia resümé kiadványa (Palkovics Miklós és Kondorosyné Varga Erika – szerk.)
148 oldal, 148. pp.; CD kiadvány
XLIV. Georgikon Napok, Keszthely, 2002. szeptember 26-27.

Vörös Gyula – Csitári Melinda (2002): Az adózás hatása a mezőgazdasági vállalkozások jövedelmi helyzetére
Volume: 5. 241-245. pp.; ISBN 963 9483 028
Alföldi Tudományos Napok, Mezőtúr, 2002. október 17-18.

Vörös Gyula (2003): Magyarország adórendszerének EU konformitása
CD kiadvány, Számvitel szekció
ISBN 963 472 7425 könyv: 963 472 721 2
AVA Nemzetközi Konferencia, Debrecen, 2003. április 1-2.

Vörös Gyula (2004): Magyarország és Luxemburg adórendszerének összehasonlító elemzése
9-th International Scientific Days of Agricultural Economics
CD kiadvány, Agrárközgazdasági szekció ISBN 963 214 313 2
2004. március 25-26., Gyöngyös

Vörös Gyula (2004): A magyar mezőgazdaság az Európai Unióban
Agrártermelés – Harmóniában a természettel
XXX. Óvári Tudományos Napok, Mosonmagyaróvár, 2004. október 7.
CD kiadvány

Vörös Gyula (2005): A személyi jövedelemadó rendszer működésének tapasztalatai és a várható fejlődés iránya
CD kiadvány, AVA 2 Nemzetközi Konferencia, Debrecen, 2005. április 7-8.

Vörös Gyula (2007): A magyar személyi jövedelemadó rendszer változásai a rendszerváltástól napjainkig
Versenyképesség – Fejlődés – Reform, 2007. november 7-8. Sopron
CD kiadvány, ISBN 978 963 06 6387 8

Vörös Gyula - Kodenko Jekatyerina – Komáromi Kálmán – Belovecz Mária – Halmosi Tímea (2009):
Vállalati érték meghatározása egy orosz vállalkozás esetében
Erdei Ferenc Tudományos Konferencia
2009. szeptember 3-4. Kecskemét

Vörös Gyula – Komáromi Kálmán (2009): A magyar személyi jövedelemadó rendszer átalakításának
lehetőségei nemzetközi tapasztalatok alapján
Gazdaság és Társadalom–Tudomány és innovatív környezet ISBN: 978 963 9871 30 4
2009. november 3. Sopron